

I fritt fall for forskningen

Øystein Helmikstøl
journalist i Psykologtidsskriftet

Han har landet 25 ganger på stedet der tristhet ikke finnes.

PÅ KANTEN: Audun Hetland fløy alene rett ned fra Kjerag for å forske på dem som setter seg mål på kanten av det de mestrer.

Foto: Eirik Junge Eliassen

Geitaneset, Lysefjorden i Rogaland, 2008: Audun Hetland reiser alene. Ovenfra. Han henger i fallskjermen og hører ikke seg selv brøle idet de vinglete beina hans treffer den grønne skråningen ned mot sjøen og pulsklokka viser 180. Seinere skal han tenke at han burde hatt kamera på hjelmen som kunne tatt bilder for å dokumentere og tolke den ubeskrivelige lettheten han føler ved landing. Hetland er på denne tiden mest opptatt av masteroppgaven sin i psykologi, der han forsket på basehoppere. Nå, halvveis i arbeidet med avhandlingen om skikjørere, bruker han kamera på hjelmene og avanserte dataanalyseprogrammer utviklet i Nederland. De gjør om ansiktsuttrykk til følelser det går an å lage grafer av.

Spørreskjema

Han holdt seg den gangen med gode, gammeldagse spørreskjema og landet trygt på Geitaneset 1100 meter under Kjeragmassivet. Han måtte hoppe selv, fordi slik var det mest praktisk å få informantene til å krysse av i spørreskjemaet tidligst mulig etter landing. Og hva fant han der?

Var risiko et mål i seg selv kunne du jo stille på Kjerag med en gammel fallskjerm fra krigen

Dødsangst? Nei. Hva med andre følelser? Kanskje bittelitt tristhet å spore? Nei, nei. Fraværende. Hoppere fra hele verden kommer til Kjerag hvert år. 2000 hopp i året. Audun Hetland tok et kræsjkurs i basehopping og hoppet 25 ganger to-tre uker i 2008. Kun da han samlet inn data. Og han fant ut noe ingen har sett før:

– Tristhet finnes ikke umiddelbart etter landing fra Kjerag. Jeg har forsket på basehoppere i flere år, og har oppdaget at der basehopperne lander på Geitaneset, eksisterer ikke tristhet. Følelsene har forskjellig funksjon, og vanligvis føler vi litt av alt. Du er ikke bare glad, eller bare sint. Slik er det ikke i basehopping. Der ser vi at noen følelser trer klart frem, mens andre, som tristhet, helt forsvinner. Kanskje er det denne spesielle følelsescocktailen som er selve drivkraften bak basehopping?

Audun Hetland stiller gode spørsmål og søker svar der ingen andre klarer å finne dem, skryter veilederen hans.

Døden

Flere av Hetlands informanter er nå døde etter hoppulykker. Men dypvannsdykking er farligere, bare at vi opplever det som mindre spektakulært å dø av det, mener ekstremforskeren.

– Risikofaktoren for å dø ved å basehoppe fra Kjerag er 0,4 promille, ifølge forskning om hopp i perioden mellom 1995 og 2005.

Da Hetland vant Forsker Grand Prix i 2011 og ble Norges beste til å formidle forskning, hadde han en puls som var noenlunde lik den han hadde da han sto på kanten av stupet på Kjerag før basehopp.

– Det er avvisning vi mennesker er livredde for. Og slanger og edderkopper. Og altså det å stå på en scene. Døden kommer et stykke ned på lista.

Og høyder.

– Jeg har møtt basehoppere som ikke tør å male huset sitt. Da må de jo opp i en stige. De har høydeskrekk.

Forskere er uenige om hvilket forhold ekstremsporere har til døden. Kanskje de lurer seg selv? Mange av dem har et avklart forhold til døden. Flere har for eksempel skrevet testamente før de hopper. Vi tenker ofte på dem som risikosøkere, men det er ikke risikoen som driver dem, har Hetland funnet ut. Ekstremsporstutøvere jobber kontinuerlig med å minimere risikoen.

– Var risiko et mål i seg selv kunne du jo stille på Kjerag med en gammel fallskjerm fra krigen, det ville vært risikabelt.

Det basehoppere har til felles, ifølge forskeren, er at hvis de tror det går galt så hopper de ikke.

Drivkraft

Så hva er det som driver ekstremsporutøvere? Er det virkelig sånn at disse menneskene er så sprø som mange tror?

– Jeg kjente meg ikke igjen i karikaturen av ekstremsporutøvere. Jeg ville se på dette med nye briller.

Den tradisjonelle måten å se ekstremспортutøvere på, er ut fra en stimuliteori; at noen trenger mye stimuli for å ha det bra. Det vi da glemmer er at ekstremportere er spesialister, mener Hetland. De har kommet langt ved å ta små steg i samme retning.

– De har brukt mange år av livet sitt på å øve. Ikke ulikt Arve Tellefsen.

Det er ønsket om mestring som er den absolutt viktigste drivkraften hos ekstremспортutøvere, har Hetland funnet. Og det er det han vil finne ut mer om. Han vil forske på dem som setter seg mål på kanten av det de mestrer.

– Du springer ikke New York Marathon for å vinne. Ikke for å ha det behagelig, heller. Du konkurrerer med deg selv.

Og her er ett av kjernepunktene både i Hetlands forskning og livet hans ellers, og som kan overføres til andre samfunnsområder: Hva skjer når jeg og andre setter våre egne mål?

– Jeg vil gjerne sleivspare borti tidens målstyringskultur, der du gjør det du må og blir målt mye. Resultatet er at folk gjør mindre.

Hetland vil finne mer ut om drivkraften, for at samfunnet kan legge til rette for at andre kan være mer motiverte.

– Da må prestasjonskulturen vike for mestringskulturen, sier Hetland.

Utfordringen, understreker han, er at det er snaut med forskningsmidler. Og han syns det er utrolig krevende å finne fram til ny teknologi for å samle inn data. Men han ville ikke ha gjort noe annet om han fikk velge.

Når dette skrives sitter Audun Hetland i en seilbåt fra Sicilia.

– Jeg har frihet til å kombinere forskning og mine egne påfunn.

AUDUN HETLAND

- Tar doktorgrad i positiv psykologi ved Universitetet i Tromsø, hvor han forsker på motivasjon.
- Foredragsholder, forfatter og eventyrer.
- 34 år og kommer fra Fister i Rogaland.
- Sjekk audunhetland.no
- Kontakt: audun@hetland.as